

РЕФЕРЕНТНА ВІДНЕСЕНІСТЬ ШИРОКОЗНАЧНОЇ ЛЕКСЕМИ *THING* В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Н. М. Єрмакова, аспірант

Запорізький національний університет,
вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя, 669600, Україна
E-mail: yermakova.natasha@gmail.com

В анотованій статті визначено широковзначність як лексико-семантичну категорію, розглянуто особливості функціонування широковзначної лексеми *thing* в англійській мові та акцентовано на її здібності утворювати фразеологізми. Розкрито здатність цієї лексеми зберігати високий ступень референтної віднесеності у складі фразеологічних одиниць і визначено саме типи референтів цих фразеологізмів. Відповідно дано визначення двом семантичним компонентам слова – денотату і референту. Встановлено основні механізми формування семантики фразеологізмів з базовою єврисемою *thing*. Відмічено, що більшість фразеологізмів, які мають за базу широковзначну одиницю *thing*, теж можуть виражати певним чином, узагальнено-родове або узагальнено-категоріальне значення, як і сама окремо взята широковзначна лексема, але яке є менш абстрактним на відміну від значення цієї лексеми, тому як семантика фразеологічних одиниць завжди включає додаткові денотативно-сигніфікативні і/або конотативні семи, які і звужують семантику фразеологізму в контексті.

Ключові слова: денотат, дериватив, єврисемія, референтна віднесеність, фразеологізм, широковзначність.

Закономірним, на нашу думку, є те, що різні культури по-різному категоризують навколишній світ і, як результат, по-різному закріплюють за мовними знаками значення, що нерідко призводить до «комунікативних невдач», коли люди можуть одне й те слово розуміти по-різному. Це проявляється в одному з очевидних властивостей слів будь-якої мови – неоднозначності, яка, в свою чергу, проявляється у різноманітні форм, однією з яких є широковзначність.

Широковзначність (інші терміни – «єврисемія», «платеосемія») є результатом історичного розвитку мови, вона втілюється в певних словах і дає їм можливість узагальнювати поняття та співвідносити їх як з одиничними предметами, так і з класами явищ, що виділяються за різними критеріями. Таке мовне явище було й залишається предметом уваги мовознавців, починаючи з середини минулого століття. У лінгвістиці кінця ХХ – початку ХХІ ст. проблемою широковзначності в англійській мові займалися І. М. Василюк [1], К. А. Горшкова [2], Л. Я. Гросул [3], А. І. Гурська [4], С. Н. Дімова [5], Л. Л. Івченко [6] та ін. В сучасному мовознавстві існують різні погляди на явище єврисемії, а саме:

- 1) її вважають окремою автономною лексико-семантичною категорією [7, 8, 3, 9]
- 2) широковзначність розглядають як один з лексико-семантичних варіантів полісеманта [4], [5];
- 3) характеризують як різновид моносемії з широким обсягом денотату [10, с. 77].

Незважаючи на різність поглядів, лінгвісти визначили типологію та специфіку явища широковзначності в мовознавстві, з'ясували критерії розмежування єврисемії від полісемії, встановили, що до широковзначних лексем відносять лексеми, що належать до різних частин мови (іменники, дієслова, прикметники, прислівники, займенники і навіть сполучники та прийменники), а також проаналізували особливості їхнього функціонування в різних мовах.

Ми, в свою чергу, дотримуємось точки зору, що широковзначність є окремою лексико-семантичною категорією, під якою слід розуміти наявність у слова одного узагальненого значення, яке співвідноситься з різними об'єктами думки та особливістю якого є його реалізація в мові та мовленні, де воно реалізується через звуження

позначеного ним поняття. Тобто, широкозначне слово (еврисема) поза контекстом має одне значення, яке, завдяки максимальній ознаці узагальненості та абстрагованості, може мати широку семантичну референцію, а конкретний зміст цієї мовної одиниці уточнюється, але не змінюється, в умовах мовлення, тобто контексту.

Еврисемічні одиниці мають досить широкий діапазон референтів і характеризуються різними ступенями референтної віднесеності, які раніше не були досліджені і були нами проаналізовані в наших попередніх публікаціях. Серед них ми виділили високий ступень референтної віднесеності, який втілюється в широкозначному слові *thing*.

Метою нашої роботи є розглянути типи референтів фразеологічних одиниць, створених на базі мовної одиниці з широкою семантикою *thing*.

Актуальність дослідження зумовлена проблемністю підходів до визнання лінгвістичного явища широкозначності; відсутністю фундаментальних розвідок референтної віднесеності еврисемічної одиниці *thing* в англійській мові; доцільністю розглянути комбінаторні можливості слова з широкою семантикою *thing*, зокрема, здібністю утворювати фразеологічні одиниці в англійській мові, зберігаючи, при цьому, свій широкий діапазон референтності.

Згідно поставленої мети передбачається розв'язання таких **завдань**:

- 1) розкрити типи референтної віднесеності широкозначної субстантивної лексеми *thing* в англійській мові;
- 2) проаналізувати фразеологізми, в складі яких базовим є слово з широкою семантикою *thing*.

Об'єктом дослідження є явище широкозначності, яке репрезентується широкозначною субстантивною лексемою *thing* в англійській мові; **предметом** – випадки вживання еврисемічної одиниці *thing* в англійських реченнях.

Відповідно проблематики нашого дослідження зазначимо, що ми розрізняємо **денотат** як той семантичний компонент, що відбитий в мові, **референт** як об'єкт реальної дійсності, позначуваний словом [11, с. 234], **референцію** як відношення, установлене мовцем з певним об'єктом, та **референтну віднесеність** як ментальну операцію, завдяки якій мовець встановлює референцію. Денотат є мовним явищем і слугує для співвіднесення з певним референтом, вказує на предмет, безвідносно до його природних або характерних властивостей. Знаки, що позначають різні референти, в конкретній ситуації можуть мати один денотат, тому як один і той же предмет може водночас входити (за різними своїми ознаками) до декількох різних класів. Так, широкозначні слова можуть мати всього один денотат, а їхня референтна віднесеність може бути значно ширшою і розповсюджуватись на безліч об'єктів реальної дійсності (референтів). Це дозволило нам визначити, що, при наявності спільних якостей, еврисеми не є однорідними в плані своїх екстенціональних зв'язків і ми гіпотетично виділили високий, середній та низький ступені референтної віднесеності широкозначних субстантивних лексем англійської мови.

Особливої уваги, на нашу думку, заслуговує ступінь **високої референтної віднесеності**, на якому ми зосередимось в даній статті, і до якого ми включаємо тільки одне слово *thing*, яке вважається найбільш широкозначною субстантивною лексемою в англійській мові, бо має абстракцію більш високого порядку та здатна співвідноситись з абсолютною безліччю референтів (навіть поза сферою їхнього безпосереднього категоріального значення). Тобто, слово *thing* може позначати різні типи референту, а саме:

- 1) **абстрактні поняття** (*I'll tell you a thing* [12, с. 234]);
- 2) **живі істоти** (*It's truth that boys are dirty things, poor little thing* [13, с. 1500]);
- 3) **предмети реальної дійсності** (*What's the thing in your hand? It's the strangest thing, you know. To pack up one's things* [14, с. 1623]);
- 4) **події** (*That shooting was a terrible thing. Things changed greatly in the course of a year* [12, с. 235]);

5) дії (*To do one's own thing. To let things go hang* [13, с. 1500]).

Мовний знак *thing* часто виступає лексемою, на базі якої створюються фразеологічні одиниці. Під фразеологізмом ми розуміємо сталий зворот мовлення, властивий певній мові, який частково чи повністю є переосмисленим, має самостійне значення, яке в цілому не є сумою значень слів, що входять в нього.

Нами також було виявлено, що в процесі створення фразеологічних одиниць широкозначна лексема *thing* зберігає певною мірою «інваріантне ядро» своєї семантики, але в той же час до неї додаються, так би мовити, «периферійні» семи, які надають контекстуального значення кожному фразеологізму, тим самим конкретизуючи його в кожній ситуативній реалізації. Релевантним ми вважаємо також, що в процесі дослідження виявилось, що фразеологізми з базовою еврисемічною лексемою *thing* теж здатні представляти ті ж самі типи референту, що і сама ця лексема, а саме: абстрактні поняття, предмети реальної дійсності, живі істоти, дії, але за виключенням подій.

Так, фразеологічні одиниці *big thing, the done thing, a good thing, a square thing, the last thing about smth.* вказують на **абстрактні поняття** позначаючи в широкому сенсі будь-яку велику, багатообіцяючу, прибуткову, вигідну справу (*big thing, a good thing*), будь-яку прийнятну норму поведінки (*the done thing*), чесну угоду (*a square thing*) або останнє слово взагалі (*the last thing about smth.*) [14]. Різниця тільки полягає у тому, що на відміну від еврисеми широке значення фразеологізму конкретизується додатковими семами, що звужують його потенційно широку денотацію і обмежують обсяг його вживання та сполучуваність. Чим більше подібних сем має семантика фразеологізму, тим менша ступінь широти, узагальненості його значення.

Можна виділити випадки, коли широкозначне слово *thing* будучи базовою лексемою фразеологізму, може означати як абстрактні поняття, так і **предмети реальної дійсності**. Наприклад, фразеологізмом *good things* можна позначити конкретні предмети розкоші або матеріальні блага взагалі, а фразеологічну одиницю *quite the thing* можна вжити по відношенню до реальної дуже модної речі або назвати щось останнім криком моди в цілому [15]. А в складі таких словосполучень як, наприклад, *the new thing, the real thing*, з точки зору референтної віднесеності мовна одиниця *thing* виступає універсальним лексичним засобом, що може вказувати як на абстрактні поняття (коли ці словосполучення є фразеологічними одиницями), так і на предмети реальної дійсності (коли вони виступають в ролі вільних словосполучень) [16].

Тепер розглянемо випадки, коли фразеологізми з базовою еврисемою *thing* позначають **живих істот** і мають різний ступінь конкретизації. Наприклад, фразеологічна одиниця *bright young thing* має порівняно більший ступінь конкретизації свого значення, коли, в більшості випадків, йдеться про представників золотої молоді 20-30-х років ХХ століття, а фразеологічна одиниця *a little thing* абстрагує своє значення, вживаючись по відношенню як до людей, так і до тварин, і *young thing* означає молодих людей взагалі дещо обмежуючи своє значення тільки за віковою ознакою. А фразеологізм *creeping things* означає тільки тварин, а саме рептилій [17].

Позначення дії можна спостерігати у таких дієслівних фразеологізмах, як *be up to a thing or two, make things hum, not to do a thing, not to get a thing out of, see things* та їм подібним. У цих випадках тип референту виявляється експліцитно, але трапляються випадки, коли тільки на контекстуальному рівні можна зрозуміти, який тип референту криється за широкозначним словом або фразеологізмом, в якому це слово є провідним, тобто його значення виявляється імпліцитно. Так, наприклад, фразеологізм *the best thing* тільки в реченнях типу *The best thing for you is to forget his words as he did not mean to hurt your feelings* дає зрозуміти, що його референтом виступає дія. Така ж ситуація відбувається з фразеологічною одиницею (*the*) *first thing* в реченнях типу *He came and told me about it first thing* та *I'll call you first thing tomorrow morning* [18].

Таким чином, еврисема *thing* – це особливий лексико-семантичний тип представлення референтів в англійській мові з настільки широкою семантикою, що

співвідноситься з різними об'єктами реальної дійсності і означає фактично все, що існує і може існувати. В якості референтів ця лексема може мати як абстрактні, так і конкретні поняття, живі істоти (як людей, так і тварин), події і навіть дії. Мовна одиниця *thing* охоплює настільки широке коло референтів, яке не має жодна інша широкозначна субстантивна лексема англійської мови і саме тому тільки вона відноситься нами до мовного знаку, що характеризується високим ступенем референтної віднесеності.

Крім того, за нашим спостереженням, як і у випадку з широкозначними лексемами, значення фразеологізмів, головною складовою яких є еврисемічна мовна одиниця, в більшості випадків характеризується відносним ступенем абстракції і конкретизується в мовленнєвих ситуаціях. Семантична структура фразеологізму, створеного на базі широкозначного слова, відрізняється наявністю однієї-двох провідних лексем і потенційно присутніми конкретизуючими семами, які актуалізуються в кожному акті комунікації.

Дослідження семантики фразеологізмів, створених на базі широкозначного мовного знаку *thing*, дозволило встановити основні механізми формування їхньої семантики, а саме: а) наявність в семантичній структурі широкого, узагальненого поняття; б) наявність семантичної варіативності широкого значення у процесі функціонування фразеологізмів в тексті; в) широта дистрибутивного діапазону фразеологізмів, базою яких є широкозначне слово *thing*; г) широта сфери вживання подібних фразеологічних одиниць; д) висока частотність вживання. Іншими похідними лексичними одиницями на базі слова *thing* є паремійні одиниці, що і є перспективною базою нашого подальшого дослідження.

REFERENTIAL CORRELATION OF THE EURYSEMANTIC WORD “THING”

N. M. Yermakova, Postgraduate
Zaporizhzhia National University,
66, Zhukovsky Str., 69600, Zaporizhzhya, Ukraine
E-mail: yermakova.natasha@gmail.com

The summarized article defines the eurysemy as the lexico-semantic category, examines the functional peculiarities of the eurysemantic word thing in English and emphasizes its capacity to form set expressions. This article is aimed to show the ability of the word thing to reserve high degree of referential correlation as a basic of phraseological units as well as to demonstrate the referential types of the basic word. Correspondingly two semantic components of the words were singled out i.e. denotational and referential as well as relevant definitions were given. The article also establishes the main mechanisms of forming semantics of the idioms with euryseme thing as the basic one. The article reveals that most of set expressions having the eurysemantic lexeme thing as the basic can denominate either generic or categorical meaning (as this single eurysemantic lexeme itself expresses). But the meaning of phraseological units is less abstract than the meaning of this lexeme because semantics of phraseological units always includes additional denotational-significative and/or connotative semes which narrow somewhat the semantics of the phraseological units in the context.

Key words: denotation, derivative unit, eurosemy, referential correlation, idiom, wide meaning.

РЕФЕРЕНЦИАЛЬНАЯ ОТНЕСЕННОСТЬ ШИРОКОЗНАЧНОЙ ЛЕКСЕМЫ “THING” В АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ

Н. Н. Ермакова, аспирант
Запорожский национальный университет,
ул. Жуковского, 66, г. Запорожье, 69600, Украина
E-mail: yermakova.natasha@gmail.com

В аннотированной статье определена широкозначность как лексико-семантическая категория, рассмотрены особенности функционирования широкозначной лексемы thing в английском языке и сделан акцент на её способности создавать фразеологизмы. Раскрыта способность этой лексемы сохранять высокую степень референциальной отнесенности в составе фразеологических единиц и определены сами типы референтов этих фразеологизмов. Соответственно дано определение двум семантическим компонентам слова – денотату и референту. Установлены основные механизмы формирования семантики фразеологизмов с базовой эврисемой thing. Отмечено, что большинство фразеологизмов, которые имеют в качестве базовой лексемы широкозначную единицу thing, также могут выражать, некоторым образом, обобщенно-родовое или обобщенно-категориальное значение, как и эта сама отдельно взятая лексема, но которое является менее абстрактным, в отличие от значения этой лексемы, потому как семантика

фразеологических единиц всегда включает дополнительные денотативно-сигнификативные и/или коннотативные семы, которые и сужают семантику фразеологизма в контексте.

Ключевые слова: денотат, дериватив, эрисемия, референциальная отнесенность, фразеологизм, широкозначность.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Василюк І. М. Дифузія як семантична структура (на матеріалі англійської мови) / І. М. Василюк // Мовознавство. – 1990. – № 6. – С. 53–55.
2. Горшкова К. А. Имя существительное широкой семантики "thing" в современном английском языке: автореф. дисс. на соискание ученой степени канд. филологич. наук: спец. 10.02.04 «Германские языки» / К. А. Горшкова. – М., 1978. – 20 с.
3. Гросул Л. Я. К вопросу о многозначности и широкозначности английских слов / Л. Я. Гросул // Лингвистические основы преподавания иностранных языков. – 1989. – С.3-9.
4. Гурська А. Л. Полисемия чи широка семантика? / А. Л. Гурська // Особливості розвитку сучасних германських і романських мов. – 1974. – С. 9-12.
5. Димова С. Н. К проблеме широкого значения слова (на материале существительного way) / С. Н. Димова // Учен. зап. Моск. гос. пед. Ун-та: Синтаксические исследования по английскому языку. – 1971. – Т. 416, № 1. – С.120-135.
6. Ивченко Л. Л. Значение и употребление глаголов объемной семантики в современном английском языке (Семантика английского глагола to take): автореф. дисс. на соискание ученой степени канд. филол. наук: спец. 10.02.04 «Германские языки» / Л. Л. Ивченко. – Одесса, 1980. – 24 с.
7. Амосова Н. Н. Основы английской фразеологии / Н. Н. Амосова. – Л.: Лен. гос. ун-т им. Жданова, 1963. – 208 с.
8. Арнольд И. В. Лексикология современного английского языка: учебник для институтов и факультетов иностранного языка / И. В. Арнольд. – М.: Высшая школа, 1990. – 295 с.
9. Плоткин В. Я. Широкозначность как лексико-грамматическая категория / В. Я. Плоткин, Л. Я. Гросул // Теоретические проблемы семантики и ее отражения в одноязычных словарях. – 1982. – С. 82-87.
10. Квеселевич Д. И. К вопросу о фразеологизмах – интенсификаторах / Д. И. Квеселевич // Сб. научн. тр. МГПИИЯ им. М. Тореца. – 1973. – № 71. – С. 165–172.
11. Ducrot O. Dictionnaire Encyclopedique des Sciences du Language / O. Ducrot, T. Todorov. – Paris : Gallimard, 1990. – 480 p.
12. The Penguin A-Z thesaurus / [editor R. Fergusson]. – L.: Penguin books, 2001. – 442 p.
13. Longman Dictionary of Contemporary English. – [New Edition]. – Pearson: Pearson Education Limited, 2004. – 1668 p.
14. Oxford Dictionary of Current English. – Oxford: Oxford University Press, 2001. – 1083 p.
15. Cambridge Advanced Learner's Dictionary [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://dictionary.cambridge.org>
16. Longman Dictionary of Contemporary English 4 with CD Paperback. – March 18, 2003.
17. Oxford Dictionaries [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.oxforddictionaries.com>
18. The Merriam-Webster Dictionary [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.merriam-webster.com>

LIST OF REFERENCES

1. *Vasyliuk I. M.* Diffusion as a semantic structure (on the material of English) // *Movoznavstvo*. – 1990. – № 6. – S. 53–55.
2. *Gorshkova K. A.* The noun of wide semantics "thing" in modern English: avtoref. diss. na soiskanie uchenoy stepeni kand. filologich. nauk: spets. 10.02.04 «Germanskijeazyki». – M., 1978. – 20 s.
3. *Grosul L.Ya.* On the problem of polysemy and eurysemy of English words // *Lingvisticheskie osnovy prepodavaniya inostrannyh yazykov*. – 1989. – S.3-9.
4. *Hurska A. L.* Polysemy or eurysemy? // *Osoblyvosti rozvytku suchasnykh hermanskykh i romanskykh mov*. – 1974. – S. 9-12.
5. *Dimova S. N.* On the problem of eurysemantic word (on the material of eurysemantic noun way) // *Uchen. zap. Mosk. gos. ped. Un-ta: Sintaksicheskie issledovaniya po angliyskomu yazyku*. – 1971. – Т. 416, № 1. – S.120-135.
6. *Ivchenko L. L.* The meaning and the use of eurysemantic verbs in modern English (Semantics of the English verb to take): avtoref. diss. na soiskanie uchenoy stepeni kand. filol. nauk: spets. 10.02.04 «Germanskijeazyki». – Odessa, 1980. – 24 s.
7. *Amosova N. N.* The basis of English phraseology. – L.: Len. gos. un-t im. Zhdanova, 1963. – 208 s.
8. *Arnold I. V.* Lexicology of modern English: Textbook for institutes and faculties of foreign languages. – М.: Vysshaya shkola, 1990. – 295 s.
9. *Plotkin V.Ya., Grosul L.Ya.* Eurysemy as lexico-grammatical category // *Teoreticheskie problemy semantiki i ee otrazheniya v odnoyazychnykh slovaryah*. – 1982. – S. 82-87.
10. *Kveselevich D. I.* On the question of idioms-intensifiers // *Sb. nauchn. tr. MGPIIYa im. M. Toreza*. – 1973. – 71. – S. 165–172.
11. *Ducrot O., Todorov T.* Dictionnaire Encyclopedique des Sciences du Language. – Paris: Gallimard, 1990. – 480 p.
12. The Penguin A-Z thesaurus / [editor R. Fergusson]. – L.: Penguin books, 2001. – 442 p.

13. Longman Dictionary of Contemporary English. [New Edition]. – Pearson: Pearson Education Limited, 2004. – 1668 p.
14. Oxford Dictionary of Current English. – Oxford: Oxford University Press, 2001. – 1083 p.
15. Cambridge Advanced Learner's Dictionary [Online], Available: <http://dictionary.cambridge.org>
16. Longman Dictionary of Contemporary English 4 with CD Paperback. – March 18, 2003.
17. Oxford Dictionaries [Online], Available: <http://www.oxforddictionaries.com>
18. The Merriam-Webster Dictionary [Online], Available: <http://www.merriam-webster.com>

Надійшла до редакції 3 березня 2015 р.